Дружество „Св. Климентъ“.
книжка 2

СРЪБСКИТѢ ПРЕТЕНЦИИ ВЪ ЗАПАДНА БЪЛГАРИЯ.

Отъ Дримколовъ

Чл. 1. Цѣлта на дружеството е да разпространява редъ книжки съ полезно съдържание въ Княжеството, а главно въ Македония.

Заб. Настоящето дружество нѣма нищо общо съ бившето дружество „Св. Климентъ“.

1897
Печатница „Просвѣщение“. — София

Българите в Западните Балкани 1919

Сръбскитѣ претенции въ Западна България

Въ тая статия искамъ да сподѣля съ читателитѣ нѣколко мисли за претенциитѣ, които въ найново врѣме поддигнаха Сърбитѣ върху оная наша страна, която етнографски се нарича Западна България, а археологически е позната подъ име Македония.

Фактъ е, констатиранъ вече, че Македонскитѣ Българи сѫ захванали да се събуждатъ по-рано отъ Мизийскитѣ и Тракийскитѣ. Нека оставимъ за това да говори Дриновъ: „Доста е, казва той[1]), да си наумимъ, че Македонци сѫ: и Паисий, отъ когото се захваща Историята на Българското Възраждание, и Кирилъ Пейчиновичъ, Тетовецъ, авторътъ на една отъ първитѣ печатни български книги, която е издадена още на 1816 г. въ Будимъ, и Хаджи Теодосий Синаитский, бащата на българското книгопечатание, и Хаджи Иоакимъ, даскалъ Кърчовский, който найнапрѣдъ е захванал да печата книги, писани съ народенъ български езикъ,[2]) и Неофитъ Рилский, патриархътъ на българскитѣ учители, и Христаки Павловичъ Дупничанинъ, и Иоанъ Димитриевичъ Охридчанинъ, единъ отъ първитѣ български книгоиздатели въ Цариградъ, и много други отъ първитѣ дѣйци по възраждането на Българскиятъ народъ". Излиза, че, докато Мизия ни е дала (най-вече) царье въ старо врѣме; Македония ни е дала умствено пробуждание въ старо врѣме и въ ново врѣме. Безъ Кирилъ-Методиевото дѣло не щѣхме да имаме нито великъ Симеонъ, нито просвѣтенъ Климентъ Охридский, нито тогавашниятъ златенъ вѣкъ на българската книжнина; безъ дѣлото на единъ Паисий, Богъ знае още колко врѣме дрѣмка ще дрѣмѣхме. Ето какво, що дължиме на Македония.

---

[1]) *М. Дриновъ*: „Първата българска типография въ Солунъ" Период. Списание, кн. 31, стр. 2.

[2]) *М. Дриновъ*: „Нѣколко бѣлѣжки за Иоакима даскала, Кърчовскаго", Пер. Списание, кн. 34, стр. 472.

Българите в Западните Балкани 1919

Но за жаль Македония е, безъ съмнѣние, най-злочестата българска страна. Тамъ, по думитѣ на поета, „робството загрози природата". Кой е за това най-вече кривъ? Безъ много мисление, крива е страната Македония: нейнитѣ хубости, нейното географическо положение. Отъ една страна, миналото на Македония, което е отъ най-бурнитѣ и най-блѣскавитѣ изобщо, отъ друга — нейното икономическо значение, на чело съ главнинтъ ѝ градъ Солунъ, прави естественно, народитѣ да бѫдатъ живо заинтересувани съ нейната сѫдба. За Гърцитѣ безъ Македония нѣма мегали идеа, нѣма велика Елада; напослѣдъкъ и за Сърбитѣ безъ нея нѣма велика Сърбия. А само тѣ ли сѫ? За Австрия не питай . . . Гърцитѣ, лукави како сѫщи Гърци, вървиха, що можаха, и располагатъ, както могатъ, още въ Южна Македония, но все губатъ и губатъ. Сърбитѣ напрѣдъ нищо не сѫ вършили, но вършатъ или поне се мѫчатъ да вършатъ сега. Първитѣ се отчайватъ, а вторитѣ, сѣкашъ, се одързостяватъ. Тука азъ ще поговоря за Сърбитѣ, за стойностьта на нихнитѣ претенции, като се ограничавамъ само да покажа, що мислятъ *въ сѫщность* сегашнитѣ Сърби за народностьта на македонското население и що сѫ мислили старитѣ сръбски царье, сръбски патриарси, сръбски лѣтописци. Както виждате, нѣма да искарвамъ българщината на македонското население съ помощьта на историята изобщо, нито съ името на населението, нито съ националното му чувство, величественно изразено въ възраждането, нито съ свидѣтелствата на познати европейски пѫтувачи, стари и нови, нито пъкъ съ езика, защото то би било за насъ, както и за цѣлиятъ славянски свѣтъ, и смѣшно и досадително, за да не кажа и унизително.

* * *

Прѣди всичко трѣбва добрѣ да се помни, че претенциитѣ на Сърбитѣ въ Македония датиратъ отъ 1878 година, а именно отъ Берлинскиятъ Конгресъ. Тогава Гърци и Сърби, уплашени отъ новооснованата България, която се разрѣши отъ знаме

Българите в Западните Балкани 1919

нитата въ нашата история дата 19 Февруарий, изявиха въ Берлинскиятъ Конгресъ своето незадоволство отъ това и, основающи се ужъ на нѣкакво историческо-етнографско право, убѣждаваха свѣтътъ, че Македония е населена съ Елини и Сърби. Конгресътъ, безъ съмнѣние, и безъ това ще ни разединеше, тъй като дипломацията яко не гледа на наука и правда: тя прилага своятъ макиавеловски начинъ всѣкждѣ, гдѣто отъ мало-мало ѝ се удаде случай; но фактъ е, че отъ тогава насамъ Сърбитѣ, наши еднокръвни съсѣди, се явиха открити наши непримирими врагове. Истина е, че и прѣди 20—30 години е имало въ тоя или оня западно-български градъ по нѣкой сръбски учитель, но той е прѣподавалъ на български безъ никаква задна цѣль, като се е водилъ отъ единствената мисъль — да помогне на своитѣ сродни братя.

Ще покажа накжсо, какъ сръбскитѣ писатели отъ възраждането до 1878 год. не сж нито намислювали за Сърби на Истокъ отъ Българска Морава и на Югъ отъ Шаръ-Планина.

Ще захвана отъ Вука Караджичъ, понеже той е безъ съмнѣние най-великиятъ Сърбинъ на новото врѣме. Вукъ сбиралъ материалътъ за своятъ рѣчникъ само изъ оние земи, които всѣкому, па и намъ сж познати како сръбски. Той е първиятъ, който извади на видѣло въ 1822 г. нѣколко (27) български пѣсни отъ Юго-Източна Македония (Разлогъ). Пакъ той първъ посочи характерниитѣ чърти на българскиятъ езикъ[1]), и то възъ основание на тие именно разложки пѣсни и на Мосхополскиятъ тетраглосъ (отъ 1770 г.[2]), въ който българската часть е писана на охридско-битолски говоръ. Вукъ — събирачътъ на сръбската народна словесность, Вукъ — етнографътъ, изобщо Вукъ — фолклористътъ, умрѣ, безъ да чуе

---

[1]) *Караджичъ*: „Додатак к Санктпетербургским сравнителним рјечницима свију језика и нарјечија соосонтим огледима Бугарског језика". У Бечу. 1822.

[2]) Вж. за тетраглоса въ „Историята на българскитѣ рѣчници" отъ *Принова*, намѣстена въ списанието „Утро", год. I, 1892 93, № 7 и 8, стр. 119.

Българите в Западните Балкани 1919

сладкитѣ думи на сегашното съдружие отъ категорията на Гопчевича.

Раичъ, татко на сръбската история, счита изрично Косово-Поле за граница между Стара-Сърбия и България: „Косово-Поле, еже съ Булгаріею граничитъ“.[1]

Г. Хаджичъ около 60-тѣ години е напечаталъ една политическо-обществена „Речь у свое врѣме“, гдѣто между друго опрѣдѣля границитѣ, въ които обитаватъ отдѣлно сръбското и българското племе, и ги опрѣдѣля така, както ги знаелъ всѣкой тогавашенъ Сърбинъ и както сѫ познати намъ всѣкому: за дѣлидбена линия между едното и другото поставя Българска Морава, Шаръ-Планина, Призренъ.[2]

Верковичовитѣ „Народне песме македонских бугара“ сѫ печатани въ 1860 год. въ Бѣлградската Държавна Печатница; тѣ сѫ при това посветени на тогашната сръбска княгиня Юлия.[3]

Важно е за насъ обстоятелството, че и виднитѣ днешни Сърби, които сега търсатъ сръбство вънъ отъ означенитѣ граници, прѣди години не сѫ нито помислювали за подобно нѣщо. Ексъ-регентътъ Йованъ

---

[1]) *Јоаннъ Раичъ*: Исторіа разныхъ словенскихъ народовъ Въ Будимѣ, 1823, часть третая, стр. 206.

[2]) *Г. Хаджичъ*: „Речьус вое време или Саединство Србско-Бугарског народа на књижевном полю югославенства“. Печатана е въ вѣстникъ „Зимзелен“. Единъ откѫсъ: „Овимъ начинамъ заузима бугарска область найвечи део старе Мизіе, Траціе и Македоніе или провинцію Урумелію. На целомъ овомъ простору главно е становништво *Бугара*“. Интересно е, че рѣчьта е печатана именно въ „Зимзелен“, който билъ приложение къмъ журнала „Световид“, тъй като споредъ добити свѣдения първото начало на сръбскитѣ претенции върху Западна България е положено въ „Световид“ за 1867 год.

[3]) Верковичъ, за да прави издирвания въ Македония, поддържанъ билъ отъ различни сръбски дружества и отъ самото Сръбско Правителство. Сравни слѣдниитѣ думи на г. *Ст. Новаковиа*: „Идеја Шафарикова, да се когод пошље у јужне словенске, земье под Турцима, нарочито у Македонију и Стару Србију (разбира Инекъ, Нови-Пазаръ), дала је повод, те је *српска влада потпомогла одлазак, а послије потпомагала бавльенье Ст. Ј. Верковича на тим странама*, који је помагао и српском музеју да дође до гдјекојих ријетких старина“. Глед. неговата статия „Dr. Janko Šafarik“ въ Rad Jugoslovenske Akademije, кн. 41, стр. 204.

Българите в Балкани 1919

Ристичъ въ 1854 год. нѣма нищо противъ слѣднитѣ думи на стариятъ пѫтувачъ Брокиера: „Рѣка Морава дѣли България отъ Сърбия [1]).

Чед. Миятовичъ въ 1863 год. прѣвелъ на сръбски „Пѫтуванието по славянскитѣ области въ Турско“ отъ английскитѣ госпожици Ирби и Мекензи. Михаилъ Иличъ въ 1876 г. прѣвелъ „Пѫтуванието край Дринъ и Вардаръ“ отъ Хана. [2]) И въ двѣтѣ тие книги, както е извѣстно, говори се все за Българи на Сѣверъ до Шаръ-Планина, а пъкъ сѫ прѣведени безъ никакви поправки. Забѣлѣжете при това, че Иличъ е капитанъ отъ сръбскиятъ генераленъ щабъ и че книгата е издадена отъ тогавашниятъ военен министръ, полковникъ (сетнѣ генералъ и регентъ) Коста Протичъ.

Въ послѣдно врѣме и извѣстниятъ Ст. Новаковичъ не можà да се удържи отъ общото течение, което завладѣ сръбскитѣ умове за посърбявание чужди земи и народности. Но прѣди години той смѣло възставаше въ името на науката срѣщу новитѣ тенденции на Милоевича. Той пишеше: „Не стигало това, че такива постѫпки на завоевателната политика въ срѣднитѣ вѣкове ни навлѣкоха турско робство, ами трѣбало съ такво отнасяние спрѣмо Българитѣ, съ каквото се отличава г. Милоевичъ, въ днешно врѣме да подновимъ старото зло“ [3].) Какъ хубаво звучатъ тие

---

1) *Йованъ Ристичъ:* „О историчной важности успомена старіи путника“. — Поменута варошь (Нишъ) одстои на едну милю одъ реке (р. Морава), коя дели Бугарску одъ Расіе или Србіе“. Гласник Друштва Србске Словесности, кн. 6, стр. 213.

2) Путованье кроз поречину Дрина и Вардара, превео с немачког *Михаило Ник. Илич* генералштабни капетан. У Београду, 1876. На стр. 148 четеме: „Горньа је Дибра (Дебъръ) планинска и мршава, населена *Бугарима* источне цркве“. Само на стр. 128, гдѣто счита и гр. Призренъ за населенъ съ Българи, прѣводачътъ не се съгласява, та прави бѣлѣжка, че Призренци сѫ Сърби.

3) *Ст. Новаковичъ и М. Куюнджичъ:* „Реферат о збирци седамстотина и четрдесет разних песама са 2450 речи из Праве (Старе) Србије Милоша С. Милојевича“. Гласник СрпскогУченог Друштва, 1873 г., кн. 38, стр. 347. Ето по-голѣмъ откѫсъ, както си е на сръбски: „Ово је сувише небратско и неполитично поступанье према најближем племену на истоку нашем. Мало је било, што нас оваке ствари и освојачка политика у средньем веку бацише у турско ропство, него треба оваким понашаньем према Бугарима, каквим се г. Милојевич одликује, у данашнье време да

Българите в Земеделие Балкани 1919

вѣрни думици! Камо го сега оня ученъ Новаковичъ да ги прочете, да ги разбере, да ги слѣдва? Сега го нѣма: сега е дипломатъ (отъ напрѣднячката партия), и като такъвъ той неизмѣнно трѣбва да слѣдва правилата на дипломацията.

Могълъ бихъ, ако имаше нужда да покажа, че и И. Гарашанинъ, и К. Николаевичъ, и Даничичъ, и Св. Никетичъ, и К. Поповичъ, и М. Миличевичъ, и Бр. Радичевичъ, и други писатели, поети и политици, прѣжни и сегашни, все така сѫ знаели до неотдавна, но, чини ми се, стига и толкова, понеже Сърбитѣ това не отричатъ. Ще спомена още, че, щомъ излѣзе Каницовото дѣло „Donau-Bulgarien", въ което, както е знайно, се расправя и за българщината въ Нишъ, списанието „Српска Зора" въ год. 1877 се произнесе твърдѣ съчувстено и помѣсти дори и ликътъ на автора. Трѣбва да имаме при това още прѣдъ видъ, че въ „Српска Зора" сътрудници сѫ били такива свѣтли сръбски имена, каквито сѫ поетитѣ Змай Йовановичъ, Джура Якшичъ, Л. Ненадовичь и др. Помнете добрѣ, че всичко това става въ 1877 година, а не днесь. Днесь тоя Каницъ, и Ами Буе, и Лежанъ, и Ханъ, и всички пѫтувачи, които единодушно говоратъ за Българи до Шаръ и до Морава, се третиратъ како невѣжди, подкупени, българофили, макаръ че Каницъ и Ами Буе били почетни членове и на Сръбското Учено Дружество и на Сръбската Матица. Добрѣ казвали Римлянитѣ: tempora mutantur et nos mutamur in illis.

Двама сѫ и всичко двама Сърби, които сѫ започнали още около 1867 год. да причисляватъ западнитѣ Българи къмъ сръбското племе. Тѣ сѫ споменатиятъ Милошъ Милоевичъ и Панто Сретковичъ. Истинскиятъ дѣецъ и татко на сръбскитѣ претенции е именно Милоевичъ. До 1878 год. той съ своята теория е билъ токо-речи символъ за шовинизъмъ у самитѣ Сърби. Г. г. Новаковичъ и Куюнджичъ по неговъ адресъ сѫ писали слѣднитѣ думи: „Колко голѣмо разстояние може да има отъ мислитѣ въ гла-

---

номовимо стара зла. Наше је да одбијемо од наше литературе оваке неплемените поступке".

Българите в Западните Балкани 1919

вата на единъ патриотъ до истинскитѣ факти!“ [1]) И нашъ Ботевъ не рѣдко въ своитѣ фейлетони взема името му за посмѣшище. Ама днесь тоя Милоевичъ отъ сръбско гледище трѣбва да се счита или за светецъ, или пъкъ за демонъ, понеже стана причина да се прахосватъ сумма злочестни динари.

Впрочемъ, трѣбва да знаемъ, че и днесь не всички Сърби търсатъ свои еднородци на Истокъ отъ Българска Морава и на Югъ отъ Шаръ-Планина. Напротивъ, има и такива, които и сега открито възставатъ срѣщу некоректното поведение на своитѣ братя. Такъвъ е на пр. даровитиятъ сръбски историкъ Иларионъ Руварацъ и познатиятъ намъ Ст. Верковичъ.

* * *

Нека сега хвърлимъ бързъ погледъ върху сръбската история, за да видимъ, дали било нѣкогажъ врѣме, когато Сърбитѣ да сж считали македонското население за сръбско. Нѣма нужда да се спирамъ върху факти, които говоратъ, че македонското население се държело твърдо о своята българска народность и тогава, когато е било подъ Сърбитѣ, и още, че и другитѣ народи сж го знаели и тогава, когато е било подъ сръбска власть, за българско, защото и едното и другото е твърдѣ познато. Ще покажа само, какъ сръбскитѣ царье и сръбскитѣ патриарси, когато владѣели Македония или часть отъ нея, знаели и казвали, че владѣятъ страна, населена съ Българи. Ще видимъ още, че и сърбскитѣ писатели и лѣтописци считатъ Македония за бългларска страна.

Силниятъ царь Душанъ съ право се титулира царь сръблемъ и Блъгаромъ, защото владѣелъ надъ западнитѣ (Македонскитѣ) Българи. Въ негово врѣме. знайно е, че надъ Източна България царувалъ самовластно царь Иоанъ Александръ. Че Душанъ считалъ подвластното македонско население за българско и че именно поради това той се наричалъ царь и блъгаромъ, вижда се още по-ясно отъ едно негово писмо до Венецианскиятъ дожъ Андрей Дандоло, писано

[1]) Вж. Рефератъ и пр., Гласник кн. 38, ст. 332.

Българите в Западните Балкани 1919

въ Сѣръ на 1345 год., тъкмо когато Душанъ билъ на върхътъ на своята мощь. Въ това писмо Душанъ се титулира точно: „*владѣтель на немалка часть отъ българското царство*“[1]).

Въ единъ сръбски лѣтописъ на сръбскитѣ царье четемъ: „краль Стефанъ въ 1330 год. подчини *Кюстендилскитѣ Българи*“.[2])

Сръбскиятъ царь Стефанъ Първовѣнчаний, запитвающи за нѣкои църковни въпроси тогашниятъ Охридски Архиепископъ, Димитрия Хоматианский, нарича го *архиепископ целе Бугарске* ἀρχιεπίσκοπος πάσης Βουλγαρίας;[3]) а Охридскиятъ Патриархъ Иоанъ Пресвитеръ, родомъ Дебранинъ, въ сръбски единъ ржкописъ е нареченъ патриархъ Боугарсцѣи земли.[4])

Сръбскитѣ Ипекски Патриарси се титулиратъ патриарси сръблемъ и блъгаромъ, защото подъ нихно духовно вѣдомство се намирали сѣверозападнитѣ български градове: Нишъ, Куманово, Скопье и др. Патриархъ Арсений Черноевичъ собственноржчно пише: „исходихъ сичкитѣ сръбски, поморски и *български* земи и дойдохъ тука въ Осоговския манастиръ“.[5]) Тоя Осоговски манастиръ, гдѣто е писана бѣлѣжката, нахожда се въ Скопскиятъ санджакъ (до Криворѣчна-Паланка), т. е. въ *българска* земя.

Иеротей Рачанинъ, Сърбинъ, иеромонахъ на манастира Рача (окржгъ Ужички въ Сърбия), въ своето

---

[1]) Вж. *Monumenta spectantia hisoriam Slavorum meridionalium, II, 278:* „Stefanie dei gratia servie, Dioclie, Chilminie, Zente, Albanie et *maritime .regionis rex nec non Bulgarie inperij partis non modice particeps.* et fere totius imperii Romanie dominus“. Вж. и *Дринов*ъ, Пер. Сп кн. 29 и 30, стр. 143.

[2]) *А Стоіановичъ*: „Некалико рукописа из бечке царске библиотеке“. Гласник, кн 38. Тамъ въ лѣтопись царемъ сръбскимь на стр. 46: въ лѣто ЅѠЛИ оубы краль Стефань Михаила цара блъгарскаго на Велбоуждоу и прими блъгаре.

[3]) „Димитрија Хоматианског одговори на питанья Стефана Првовенчаног о црквеним стварима“. Гласник, кн. 33 Питанията и отговоритѣ сж отправяни на гръцки, защото краль Стефанъ билъ доста книжовенъ, поради което нареченъ и „Дук;“ вж. все тамъ.

[4]) *М. Дриновъ*: „Изъ старобългарската книжнина“, П. Сп., кн. 31.

[5]) *Ив. Ястребовъ*: „Податци за историју цркве у Старој Србији“. Гласник, кн. 42, стр. 355: „Изволи се мнѣ смѣреномъ архиепископоу пекскок и проч. проходити . . . далними области

Българите в Западните Балкани 1919

„Путашествіе къ граду Јерусалиму въ лѣто отъ рождь. Христова 1704“ пише между друго: „дойдосмо на *Бугарску* Мораву“, и по-надолу: „И паки дойдосмо у Велез градъ *бугарскый*, а Турци зову Тюприлія“[1]).

Единъ Сърбинъ отъ 15 в., яничаринътъ Михаилъ Константиновичъ отъ Островица, нарича Македония въ своитѣ записки *българско царство* и *българска земя*.[2]) Този сѫщиятъ Сърбинъ титулира Крали Марка Прилѣпски *български князь*.[3]) Нека ми бѫде позволено тукъ да кажа, че тоя титулъ на Крали Марка напълно се посрѣща съ титула *князь на България*, който му даватъ старитѣ пѫтувачи и писатели. Наричатъ го: comita Bulgariae, despota Bulgariae, rex Bulgariae, Prince of Bulgaria, Signor di Bulgaria, Rè di Bulgaria и под.[4]) Хърватинътъ Валтазаръ Кърчеличъ въ своята история на Загребската катедрална църква счита изрично Крали Марка за Българинъ: Marcus Kralievics erat Bulgarus.[5]) Крали-Маркова майка е Елена, сестра на Българскиятъ юнакъ Момчилъ Войвода, а татко му е Вълкашинъ, който по свидѣтелството на черногорскиятъ митрополитъ Ва-

---

всех србских и поморских и *бльгарских* землъ, и пріидох вде въ манастиръ Осоговъ“. Вж. и у Дринова, П. Сп., кн. 31, стр. 17.

[1]) *Ст. Новаковичъ:* „Прилози к исторіи српске књижевности“. Гласник, кн. 31, стр. 297 и 299. Обръщаме вниманието на г. Сретковича върху името *Бугарска* Морава, понеже споредъ него „то је чисто пропагандијска ствар, а у изворима нема такве реке“; вж. „Станье и односи“, Гласник, кн. 54, стр, 116. Ако веке г. Сретковичъ не вѣрва на Иеротея Рачанинъ, на Ст. Новаковича, на сп. Гласник, тогава нека повѣрва Даничичу. И Даничичъ я знае *Бугарска* Морава; вж. неговиятъ „Рјечник из књижевних старина српских“ подъ думитѣ Биньча и Морава.

[2]) Запискитѣ на *Константинавича* сѫ писани на полски между 1490 и 1516 год., а ние ги нахождаме прѣведени въ Гласник, кн 18, подъ заглавие: „Турска историја или кроника“. На стр 75: „Овај (цар Урош Стефан) је дао био двама брачама да управљају са *бугарским царством*“ (Македония). По-натамо (стр. 76) Константиновичъ расказва, че царь Мурадъ I погубилъ двамата братя и „после тога заузео је за себе без свake препоне целу *бугарску земльу*“ (Македония).

[3]) Тада је цар Бајазит скупио војску против Марка, *бугарског кнеза* и т. н. Jbid, стр. 80.

[4]) *Иларијон Руварац*: О кнезе Лазару. У Новом Саду, 1888, стр. 414—422. — *Ch. Hopf*, Chroniques gréco-romanes. Berlin, 1873, стр. 273.

[5]) О кнезу Лазару, стр. 420.

Българите в Западните Балкани 1919

силия Петровичъ и по други билъ отъ націе болгарскіе.[1]) Така ни учи и Паисиевата история, за такъвъ го знаятъ и нашитѣ народни пѣсни. Ето и началото на една пѣсна, писана въ простонароденъ духъ отъ Андрея Качичъ:

Босна слави Рельу Бошньанина,
Сень бијели Иву Сенанина,
Унгарија Сибиньанин Јанка,
Булгарија Кральевича Марка,
Ерцеговци Милош Кобилича и т. н.[2])

Ето защо тоя Крали Марко, който прѣзъ петстотингодишното ни робуване е подгрѣйвалъ найживо националното чувство на простиятъ Българинъ, има право да се величае името му надъ нѣкоя часть въ просвѣтената наша столнина, както се величае той насѣкждѣ, гдѣто живѣе Българинъ.

Ще приключа сръбскитъ свидѣтелства за българщината на македоското население съ слѣдниятъ пасажъ изъ лѣтописа на сръбската Ипекска Патриаршия: Тако къ Тракіи и Македоніи биша Болгаре. Лѣтописътъ е издаденъ отъ Милоевича.[3]) Азъ чета, пакъ чета и се чуда, какъ тъй Милоевичъ, Милошъ Милоевичъ, патриотътъ, който наброява $11^1/_2$ милиона Сърби,[4]) какъ пропустналъ да се печата тоя пасажъ, безъ да го поправи!

* * *

Интересенъ и ползовитъ е за насъ фактътъ, че Сърбитѣ и сега не знаятъ, докждѣ да търсатъ сръбство. Надпрѣварватъ се, кой отъ кого да спечели име на по-распаленъ патриотъ. Едни казватъ: сръбското племе се простира до Охридъ, Прилѣпъ, Кюстендилъ, Видинъ; други казватъ — до Солунъ и до Ломъ-Паланка; трети казватъ — до Търново, а нѣкои пъкъ, като се сжди по нихнитѣ доводи, искатъ да кажатъ, че Българи сж само около Варна. Г-нъ Новаковичъ

---

[1]) Ibid. 186 и 422.
[2]) Ibid. 308 и 309.
[3]) *М. Милојевичъ*: „Общи лист патријаршије пекъске" въ Гласник, кн. 35, стр. 13.
[4]) Точно 11,650,000. Вж. поменатиятъ „Реферат", стр. 331.

Българите в Западните Балкани 1919

се присмива на послѣднитѣ, защото споредъ нихъ, „види се, да Бугара једва где има на Балканском полуострову“.[1]) Г-нъ Сретковичъ, професоръ въ Великата Школа, твърди, че Панагюрище е сръбски градъ и че, слѣдователно, извѣстниятъ нашъ историкъ Маринъ Дриновъ е Сърбинъ, защото е Панагюрецъ.[2]) За Сърбитѣ нѣма нищо мѫчно: тѣ взематъ единъ листъ книга, па свободно си чъртаятъ рѣка Янтра за источна граница на Велика Сърбия. Така че тая нихна Велика Сърбия прѣкрасно е начъртана на хартитѣ имъ.

Далечъ отъ насъ, далечъ отъ насъ подобенъ шовинизъмъ! Не лакомете се за чуждо! Гдѣто иматъ право другитѣ, дайте имъ го! Не търсете Велика България, ами търсете цѣлокупна България!

Ако бихме си служили и ние съ такива доводи, съ каквито си служатъ Сърбитѣ, щѣхме да имъ докажемъ, и съ много по-голѣмо право, че въ Бѣлградъ живѣятъ Българи. Знае се отъ Историята, че до 12-й, 13-й вѣкъ въ Бѣлградъ населението било Българско. Рѣка Сава се счита прѣдѣлъ между Унгария и България. [3]) Пространството между Морава и Бѣлградъ е извѣстно подъ име *български лѣсъ* и български пустини. [4]) Самъ Бѣлградъ се нарича

---

[1]) Вж. Рефератътъ, стр. 346.

[2]) Вж. Славянскія Извѣстия, год. 1887, и П. Сп., кн. 31, стр. 19.

[3]) Вж. *D-r P. Matcovic:* „Putovanja po balkanskom poluotoku za srednjega vieca“, въ Rad Iugoslavenske Akademije кн. 42., — стр. 65: „. . . per fluente Save fluminis navigio in Bulgaria perducti“. — Стр. 75: K potonjemu mjestu (Malavilla) dodaje Albert-Aquenski (пѫтувалъ въ 1096—1101 год.) „ubi terminantur fines regni Bulgarorum“, a ta je medja, kako gore spomenusme dopirala negda do ušća Save u Dunav. — Стр. 105 (пѫтувалъ Otto de Dioglio въ год. 1147): „Ugarska je s ove strane kalužnom vodom opasana, s drugoga pako kraja bistra ju rieka dieli od Bugarska“ (vjerovatno Sava). — Чети още на стр. 105, 117, 121.

[4]) Ibid.: Silvae Bulgarorum, Silva Bulgarie, deserta Bulgariae, Bulgarenwald: вж. стр. 62, 73, 76, 115 и тн. Привеждамъ напр. думитѣ на божигробскиятъ поклоникъ Литберта отъ година 1054: „Prevalivši panonske medje nastupiše ogromnu pustoš koj *bugarskimi pustinjami* (deserta Bulgariae) zovu“. Тамъ на стр. 70. Глед. и „Стари пѫтувания прѣзъ България“ отъ *Д-ръ Ив. Д. Шишмановъ* въ Министерски Сборникъ IV. 357.

Бѣлгарите в Западните Балкани 1919

Български Бѣлградъ. [1]) Свидѣтелствата за такво твърдение сѫ отъ 11-й и 12-й вѣкъ, т. е. отъ тогава, когато свободна България не сѫществуваше (1017—1186 год.); слѣдователно, за да се нарича нѣщо *българско*, трѣбва да има основание въ името на населението, на масата, а не въ името на господари — Българи, както нѣкой може да си помисли. А що ни трѣбва и толкозъ далечъ да отиваме: когато войводата Петъръ Делянъ въ 1040 год. поддигна българското знаме противъ византийското иго, за да възстанови Самуиловото царство, първитѣ възстаници съ него бѣха Българитѣ отъ Нишъ до Бѣлградъ; столица на възстаналитѣ Българи стана Скопье, а оттука вече възстанието получи общъ характеръ. [2]) — Но ние не претендираме върху земитѣ до Бѣлградъ, защото даваме право на послѣшнитѣ историческо-етнографски събития, които настѫпиха особено слѣдъ Косовската битка, именно — сърбскитѣ прѣселявания отъ Стара Сърбия (Нови-Пазаръ) въ посока къмъ Бѣлградъ. Обаче отъ рѣка Морава на Истокъ населението си остая българско. Пѫтувачитѣ отъ 15 в. насамъ из-

[1]) Alba bulgarica, Bulgariae oppidum. Bellagrava bogarensis Гледъ. Руварцъ, О кнезу Лазару, 154, и сѫщитѣ „Putovanja" отъ *Матковича*, стр. 79, 105 и др. Стр. 105: Dalje slijedi (Диоглио) opis Bugarske, koja nastaje Biogradom (Bellograva), koj se „bugarskim„ *(bogarensis)* zove, da se razlači od istoimenoga grada (Stolni Biograd) ugarskoga. На стр. 77 четемъ: Nikita, biogradski načelnik i namjestnik Bugarske (principe Bulgarorum et praeside civitatis). — Тука се нарича Бѣлградъ и у историческиятъ географъ Катанчича; вж неговиятъ „Споменъ Београда" (1789 год) въ Гласник, кн. 5, стр. 159: *Београд Бугарске.*

[2]) *D-r. Fr. Rački*: „Borba južnih Slovena za državnu neodvisnost u XI stoljeću" въ Rad кн. 25. На стр. 226: Ustanak se najprije u Podunavlju i Pomoravju širio. Petar (Делянъ) je na ime . iz Carigrada uputio se u one krajeve doprvši do Beograda na ušć vae i Dunava, i pod stjieg neodviseosti sakupljavajući narod . . . . u Ustanak je is prva početka liepo uspievao. Kuda god je Petar Deljan prolazio, *bugarskiga narod s oduševljenjem pratio „slaveći ga kako cara svojega radostnimi uzklci"*. Ovaj slavodobitni pohod predje iž Pomoravja, imenito ir grada Niša, u gornje Vardarje u Skoplje „stolicu Bugarske" (у Скопье „столицу Бугарске"). Думитѣ въ кукички сѫ заети отъ Кедрина — И поменатиятъ прѣди малко Катаничъ твърди, че българщината въ 11 в. се простирала до Бѣлградъ: Да е народа Бугарскогъ до Београда било, отуда се заключити може, нито се е Петаръ (Делянъ) трудіо, надаваючи се за унука Самуил вогъ, побунити га. Вж. „Споменъ Београда", Гласник, кн. 5, стр. 162.

Запазете в Балкани 1919

рично казватъ: *Морава дѣли България отъ Сърбия.* [1]) Прѣсно ни е сѣтнѣ въ паметьта, какъ въ Нишъ, Лѣсковецъ и другитѣ околни градове българщината цъвтѣше до 1878 г. Нишката епархия е една отъ оние епархии, що най-рано се сдобиха съ български владици. (Епископъ Викторъ Нишкий бѣ още въ врѣмето на българскиятъ екзархъ Антима, а извѣстниятъ Дебранинъ Партений Зографский умрѣ въ 1876 год. като български епископъ въ Пиротъ. Ще-ли види отсега бѣлъ день българщината въ тая българска покрайина?)

* * *

Заключение първо и послѣдно за сърбскитѣ претенции въ Македония е слѣдното:

Научни основания нѣма. Всичко се върши отъ държавни интереси. Очекваше се съединение съ Сърбитѣ въ Босна и Ерцеговина, за да излѣзнатъ оттамъ на Адриатическо Море. Въ 1878 год. тие двѣ области минаха въ яки ржцѣ. и тѣ тогава обърнаха погледитѣ си къмъ Бѣло Море. *И днесь нѣма учени Сърби, които да вѣрватъ, че въ Македония има сръбско племе.* Тѣ добрѣ знаятъ, че прадѣдитѣ имъ — сръбскитѣ царье, сръбскитѣ патриарси, сръбскитѣ писатели, сетнѣ, татковцитѣ имъ и сами тѣ сж считали Македония за българска страна. Цѣльта имъ е просто — да залъжатъ свѣтътъ и да убѣдатъ сръбската маса, за да я накаратъ въ даденъ моментъ да мре „како за свои братя". Нѣма съмнѣние, че за да получи сръбската пропаганда посока именно къмъ Югъ и Истокъ, не е безъ намѣса и знайниятъ славянски врагъ, оня, който служи на извѣстното Drang nach Osten . . . Каква ще бжде сѣтнината отъ тая пропаганда, Сърбитѣ не могатъ да знаятъ: Шта Бог

---

[1]) *Брокиеръ* 1433 г.; *Петричичъ, Шеперъ* 1533 г *Пигафета* 1567 г., *Бецолтъ* 1584 г., *Вратиславъ отъ Митровицъ* 1591 г., *Веннеръ* 1616 г., *Гафернеръ* 1665 г; срав още *Крулешичъ* 1530 г, *Рамберти* 1534 г, *Бецекъ, Вранчичъ* 1553 г и др. Не намирамъ за наужно да привеждамъ цитати. Ще укажа само нѣкои страници *Matcović* „Putovanja" въ Rad: кн. 42, стр 171; кн. 49, стр 121; кн. 62, стр. 53 и 56. *Шишмано* въ „Стари пжтувания" въ Мин. сб.: IV, 438, 452, 466; VI 172, *Јованъ Ристичъ* „Историчной важности успомена" въ Гласник, кн. 6, стр. 213-

Българите в Западните Балкани 1919

да и среча јуначка. Тѣ работатъ, а успѣхъ нѣматъ. Всѣкой градъ, всѣко село си има вече свои дѣйци по нашиятъ църковенъ въпросъ . . . Едно нѣщо Сърбитѣ още се надѣятъ да сполучатъ: то е — да направатъ отъ Македонскитѣ Българи особена македонска народность, та така поне да осуетатъ цѣлокупностьта на България, която и ги плаши. Днесь Македония не е лишена и отъ такъвъ родъ сръбска пропаганда. Има тукъ-тамѣ личности, които така проповѣдватъ и получаватъ пари отъ сръбскитѣ консули. . . . .

Нека ми бѫде позволено на свършъкъ да се обърна къмъ свѣстнитѣ Сърби, за да имъ напомня, че население, което вложило въ българската история — Кирила и Методия, Климента, Наума и другитѣ седмочисленници, Ивана Рилский, столица Охридъ, Охридска Патриаршия, първа искра за възраждането на Българскиятъ народъ, първа печатница, първа книга на простонароденъ езикъ, и особено, едно глаголско азбуке, едно кирилско азбуке, единъ прѣводъ на светитѣ книги, който има общославянско значение, богомилство, което има европейско значение, — население, казвамъ, което вложило всичко това въ българската история, било, е и ще си остане краежгъленъ камень на българщината.

Българите в Западните Балкани 1919